

ES Parlaments pieņem klimata tiesību aktu "svēto trīsvienību"

Avots: Latvijas Meža īpašnieku un apsaimniekotāju konfederācija

Eiropas Parlaments ir apstiprinājis trīs klimata tiesību aktus, kas ir pamatā Eiropas Savienības centieniem līdz 2030. gadam samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas vismaz par 55 %.

"Mēs beidzot esam vienojušies par "Svēto trīsvienību", " 18. aprīlī pēc balsojuma Strasbūrā sacīja Eiropas Parlamenta deputāts no konservatīvās Eiropas Tautas partijas (EPP) Pēters Līse. "No tā ieguvēji būs visi."

Pirmais pieņemtais tiesību akts bija atjauninātā Emisiju tirdzniecības sistēmas (ETS) versija attiecībā uz rūpniecību, ar kuru līdz 2030. gadam rūpniecības nozares emisiju samazināšanas mērķi tiek palielināti līdz 62 procentiem.

"Šis likums ir saistīts gan ar energoapgādes drošību, gan ar enerģētikas pāreju," skaidrojot nepieciešamību palielināt mērķi, norādīja parlamenta priekšsēdētāja Roberta Metsola. "Mēs nekļūstam zaļi tikai tāpēc, lai kļūtu zaļi. Jo lielāku stimulu mēs dosim, lai kļūtu zaļāki, jo neatkarīgāki mēs būsim."

Lai aizsargātos no lielajiem piesārņotājiem ārpus Eiropas, kuriem nav papildu izmaksu, 2005. gadā, kad pirmo reizi tika uzsākta ETS īstenošana, tajā tika iestrādāta bezmaksas kvotu sistēma. Saskaņā ar atjauninātajiem noteikumiem šīs bezmaksas kvotas tiks pakāpeniski atceltas no 2026. līdz 2034. gadam, tādējādi palielinot oglekļa emisiju izmaksas. Lai saglabātu Eiropas Savienības rūpniecības konkurētspēju, ar lielu balsu vairākumu parlamentā tika pieņemts arī oglekļa robežmaksājums (CBAM), kas paredzēts precēm, kuras ievie Eiropā, un tas veido tā sauktās svētās trijotnes otro daļu.

Šo nodevu piemēros importētajam tēraudam, mēslošanas līdzekļiem, alumīnijam, cementam, elektroenerģijas ražošanai un ūdeņradim. To pakāpeniski ieviesīs no 2026. līdz 2034. gadam tādā pašā tempā, kādā

pakāpeniski tiks atceltas bezmaksas kvotas ETS. "Tā ir klimata politikas nākotne un konkurētspējas saglabāšana rūpniecībā, jo ir jārada vienlīdzīgi konkurences apstākļi," sacīja Eiropas Parlamenta Sociāldemokrātu un demokrātu grupas (S&D) deputāts un dokumenta referents Mohameds Čahims.

Deputāti arī apstiprināja, ka ETS pirmo reizi tiks attiecināta arī uz kuģniecības nozari un ka bezmaksas kvotas aviācijai pakāpeniski tiks atceltas līdz 2026. gadam - par gadu ātrāk, nekā ierosināja ES Komisija. Puse no pieejamajām kvotām tiks likvidēta iepriekšējos divos gados.

Atsevišķa oglekļa tirdzniecības sistēma (ETS II) 2027. gadā (vai 2028. gadā, ja enerģijas cenas joprojām būs vēsturiski augstas) tiks ieviesta arī mājsaimniecībām un automobiļiem. Tas palielinās apkures, aukstumiekārtu un transporta izmaksas patērētājiem un uzņēmumiem, stimulējot pāreju uz elektrotransportlīdzekļiem, elektrificētiem siltumsūkņiem un renovāciju.

Lai aizsargātu neaizsargātas mājsaimniecības, mazos uzņēmumus un autovadītājus no izmaksām, kas saistītas ar šo tiesību akta daļu, deputāti ir apstiprinājuši arī Sociālo klimata fondu 87 miljardu eiro apmērā, kas stāsies spēkā 2026. gadā, veidojot trešo un pēdējo daļu no plašā uz tirgu balstītu klimata noteikumu kopuma, kas ir ES klimata ambīciju pamatā.

Fonds tiks finansēts, izsolot emisijas kvotas ETS II (transports un apkure) līdz 65 miljardu eiro apmērā, un papildu 25 % segs dalībvalstis, lai gan ieņēmumi būs atkarīgi no oglekļa cenas.

Saskaņā ar P.Līses teikto ETS I un II nodrošinās 700 miljardus eiro valsts ieņēmumu visā blokā, kas dalībvalstīm ir jāiegulda pārejā uz zaļo ekonomiku.

"Vajadzētu" pret "jādara"

Iepriekš šī prasība izmantot ETS līdzekļus ekonomikas sakārtošanai bija formulēta nekonkrēti ("vajadzētu"), kā rezultātā tikai puse no ETS līdzekļiem tika reinvestēta centienos klimata jomā. Jaunajos noteikumos šis formulējums ir mainīts uz stingrāku "jā", norādot, ka valstīm vairs nav izvēles iespēju.

"Valdībām nav atļauts tērēt līdzekļus, kam vien tās vēlas, bet gan tie ir jāiztērē pārejai," norādīja EPP deputāts Pēters Līse, kurš "trīs līdz četrus gadus" cīnījās, lai mainītu formulējumu.

Lai gan tas var šķist mazs sīkums, noteikumi jau ir ietekmējuši situāciju. Kopš decembrī ES pirmo reizi panāca politisku vienošanos par atjauninātajiem ETS noteikumiem, oglekļa cenas februārī pirmo reizi tās vēsturē strauji pieauga līdz 100 eiro par tonnu, un kopš tā laika tās ir saglabājušās šajā līmenī, kas ir pieckāršs pieaugums trīs gadu laikā. Otrdienas pieņemšana ar lielu balsu vairākumu parlamentā vēl vairāk mazina nenoteiktību par tiesību aktu trajektoriju, vēl vairāk nostiprinot tirgus cenas.

"Esmu ļoti pateicīgs, ka esam panākuši vienošanos par emisiju kvotu tirdzniecības sistēmu," 2023.gada 18.aprīļa parlamenta sēdes kuluāros sacīja deputāts P.Līse. "ETS ir vissvarīgākais mūsu tiesību akts klimata jomā."

Jau ir septembra 4.nedēļa. Kāda situācija ir šobrīd? Eiropas Savienībai ir lielas grūtības ievērot un realizēt savus plānus. Vācijā atsāk brūnogļu ieguvu, Zviedrijā top lielākās rūdas raktuves...